

Osveta.

Ves teden s svojo ženo sprt
Govoril mož je v jezi vneti:
„Rešiti more me le smrt,
Le smrt, nič drugega na sveti.“

Zavpije žena nanj strastnó:
„Nikar, nikar mi ne ropóči!
Le pojdi — vidiš tam vodó? —
Kar pojdi in v valove skóči!“

Živ ogenj blisne mu v očéh. —
Na lice smrtno pobledelo
Bridkosten leže mu nasmeh,
Sopěč pomirja kri zavrélo.

Do reke pot, poslednja pot
Jedina reši ga pokore.
Katero naj izbere zmot?
Ženó ubiti? Ne, ne more.

Prispě na reke strmi breg,
Nesprémljan zadnje te minute —
Pač sprémjljali so njega beg
Glasovi rezki žene ljute:

„Končàj življenje, le končàj!
Jaz sama prosim te, utóni!
Na bregu sí. Le skoči zdaj!
Nikar na vrbi dàlj ne slóni!“

Saj vem, ti smrti se bojiš.
Nerad bi v mrzlo kópel légel.
A da se énkrate utopiš,
Kako bi meni ti ustregel!“

In on? On mislil je razvnet:
„Na káko zlò mi je rojena!
A skoro krénil k domu spet
In rekel jí pokojen: „Žena!“

Če zdaj celó, ko v smrt divjám,
Strupeni jezik tvoj me glóje,
Sovražiš me, kot satan sam
Prav iz globine duše svoje.

In jaz — jaz drugega ne vem,
Kakó bi kaznoval srcé ti —
Ker tebi tak sem trn očem,
Iměj še dálje me na sveti!“

Anton Medved.

Kamenar.

(Iz delavskega življenja. — Spisal *Vrhovski.*)

I.

Sem olcarja 'mela,
Sem tolarje štela;
Zdaj štamcarja 'mam
Mal' da ne petlam.

Národna.

Ako se pelješ, dragi čitatelj, po železnici za Dravo od Maribora gori do koroške meje, imaš na levi strani neprestano gorovje. Na prvi pogled ti kraj malo ugaja: strmina in goščava, le tu in tam redki travniki, njive in poslopja. A drugačen pogled ti kaže to gorovje, — naše Pohorje —, ako je ogleduješ z njegovega vrha, ki se imenuje 'Planina'. To je skupina visokih hribov, valovito nakopičenih in zvezanih z ravnici, katerim se navadno pravi „sedlo“. Na severo-zahodni strani hribov stoluje pa mati, košata in ponosna 'kraljica Pohorja', Velika Kapa. Obraz njen znači že ime: gora široka in sesedena, čeprav ne dosti višja od drugih. Dviga se sredi Pohorja; razgled ž nje sega v prelepe kraje mile nam domovine.

Planina ali vrh Pohorja se razteza blizu od koroške meje nad Spodnjim Dravogradom začeni dobrih šest ur hodá po grebenu in sicer nekako za tokom Drave proti jugovshodu. Od nje se neprestano ločijo in v doline raztezajo obrasteni hribje, med katerimi v ozkih dolinicah šumljajo potoki, iz početka majhni in ponižni, pozneje pa močni in glasni, ob deževju celó deróči.

Vrh Planine je većinoma plešast, obrasten le s travo in mahom. Na severni strani se razširja gozd in razteza daleč v doline. Na južni strani pa so kmetiška poslopja sredi njiv, travnikov in pašnikov. Kjer pa je stvarnikova roka svet malo uravnala, nastalo je tekom časa selo, katero se z vrha vidi jednako grozdu na trsu. Takih sel štejemo ob Pohorju nad petnajst, zadaj za njimi se košati na ravnem polju nekaj trgov in celo troje mest. Vse to se vidi ob lepem vremenu z vrha Planine neizrekljivo lepo, da moraš občudovati ta kos slovenske zemlje.

Kjer je Pohorje plodno, tam živi mnogo ljudstva. Drugodi seveda je drugače; uboštva je dovolj tudi na pohorskih brežinah. Zato je tudi življenje različno.

Glavno hrano daje Pohorcu polje, katero se pa večinoma težko obdeluje; tudi pridelki ne zadostujejo za dom. Navadil se je torej Pohorec, — kar je znak sedanjega časa, — opirati svoj življenjski denar in s tem na pridelke daljnjih krajev. To mu pa vleče dosti novece iz žepa, katere izkuša skupiti iz živine, še bolj pa iz lesa. Košati gozd je glavni steber, ob katerem sloni sreča pohorskega kmeta. Les ima obilno rast. Pa tudi na stotine pil ob potokih še niso vzele Pohorju najlepšega krasa. Vendar vidimo nekoliko golih reber ob Planini, a takoj zraven je goščava mladega naraščaja.

Pohorje pa nima le na svojem površju rodovitnosti, temveč ima bogate zaklade tudi v svoji sredini, v zemlji. To je namreč obilica raznega kamenja, ki se marljivo lušči, izdeluje in pošilja v širni svet. „Pohorski marmor“ je znan daleč na okoli; dobiva se tukaj tudi sivi in trdi granit, ki je jako dober za stavbe in ima zato v trgovini častno mesto. Zaradi tega današnji poželjivi svet ne pusti takšne vrednosti v krilu matere zemlje, temveč vrta in brska, da spravi na dan, kar mu ugaja in naj si bo to že „v visoki gori“ ali na zeleni planini.

Na jugovshodni strani od Velike Kape, kake tri ure hodá, je hrib Cerkvica. Ime razlaga národna pravljica s tem, da je bila ob vzhodu hriba na ravnici nekdanja majhna kapela; postaviti jo je dal pobožen grajščak, kateri je vsako jutro, predno je šel na lov, hotel biti ondi pri sv. maši. Majhna groblja izklesanega kamenja še danes kaže to mesto. Na severno stran Cerkvice proti Dravi se vlečeta dva hriba, med katerima se od mnogih studencev kmalu nabere čvrst potok. Desna stran mu je obrastena z gozdom, dočim je leva solnčna stran že davno posekana in premenjena v pašnik. Pol ure hoda niže Cerkvice, kjer se v vzhodu zbirajo študenti, nahaja se na mali ravnici majhno selo. Ondi je pred leti oglaril stari Anžuh, sedaj pa je vzrastlo dokaj lesenih kolib, v katerih vse miglja in ropoče. Zdi se človeku, prišedšemu tje, da je došel k velikanskemu urarju, tako ropotanje mu bije na uho. Od hriba doli pa gleda na delavce ogromna skala, katere razkrhana stran kaže svetu trud delavcev. To je prvi kamenolom za granit pod vrhom pohorskim.

Na ravnici razločujemo med kolibami v sredi obširnejše in močnejše bivališče; tu biva vodja kamenoloma. Okoli je nekaj lesenih kolib za delavce, krčma, katero sploh imenujejo barako, kovačnica in dve vrsti lop, podobnih kramarskim šotorom. To so delavnice, kjer se

kleše in obsekuje kamenje, da je potem v potrebni obliki pošiljajo v svet. Od našega sela pa vodi doli za potokom do železnice dobre tri ure hoda trdna cesta, po kateri se vozi izklesano kamenje.

Žal, da je to podjetje, — kakor navadno vsa večja pri nas — last tuje roke. Pred kakimi dvajsetimi leti bi si nobeden človek ne bil mislil, da bo na strmem pašniku nad potokom kdaj toliko ljudij delalo. Tega se je najmanj nadejal posestnik onega zemljišča, h kateremu je takrat došel gosposki človek, katerega je rjav obraz in špičasta brada izdajala za Italijana. V pest se je smejal kmet, ko mu je mešetar za par oralov onega „brega“ obljubil toliko, da si on lahko kupi desetkrat toliko planinskega sveta. Kupčija je bila naglo sklenjena, in kupec je začel svoje delo. Poslal je za svojega namestnika v tej stroki izkušenega delavca, rojaka Italijana. Ta je privedel s seboj več delavcev, nekaj pridobil pa domačih in — začelo se je delo.

Pred nekaj desetletji v temnih bukovih gozdih na Pohorju ni bilo videti drugega človeka, kakor bosonogega pastirja in pa okornega, preprostega, navrh še navadno od dima umazanega drvarja. Teh je vse mrgolelo po planini, kateri — rod za rod — niso poznali drugega dela kakor drvarjenje. Bili so domačini, ki so vedno stanovali v planini, kjer so imeli delo. Iz močnih debel so si v sredi gozda zgradili kolibo, katera jim je bila dom toliko časa, dokler ni na onem mestu zmanjkalo gozda in dela. Posekali so cele gozdove, napravili iz drevja „plohe“ in drva, kar vse se je spravilo do bližnjega potoka. Tu je navadno že čakala brza pila, ki je delala žaganice, ali pa — črna kôpa, ki je „kuhala“ les v oglje. Vsi ti izdelki so šli s košatega Pohorja daleč v širni svet.

Kadar je drvarjem zmanjkalo na enem mestu gozda, izpremenili so v oglje še svoj dom, namreč kolibo, in prestavili svoje delo v drug kraj. Tako so kakor kobilice pustošili po gozdih in brdih pohorskih, da bi je bili malone premenili v drug Kras.

Kar naglo pa je drvarjenje začelo hirati vsled slabe cene oglja. Mnogi novi premogokopi so namreč ceno oglja tako stisnili, da se ni izplačevalo. Drvarje pa je navdala skrb, kje bi dobili dela. Nekateri so se preselili v tujino, zlasti v Galicijo za enakim delom, drugi so se pa poprijeli drugačnega dela in obrta. Ravno v tem času se je začelo, kakor nalašč, delo v kamenolomu, in naši drvarji so bili kmalu najboljši kamenarji.

„Leseno selo“ v kamenolomu je združilo kmalu mnogo delavcev. S „palirjem“ (vodjo) vred je bilo nekaj Italijanov, od katerih so

se naši planinci kmalu naučili kamenarstva. Delavci v kamenolomu se ločijo na več vrst. Prvi in zadnji seveda so dninarji, kateri se porivajo od najstrmejše skale do najglobočjega prepada. Za temi so po vrsti strelci, ki kamenje vrtajo in izstreljavajo; drugi so sekači, ki je na ravnem prostoru pod skalo po večjem oklesavajo; tretji so izdelovalci, ki v kolibah drobnejše kose obdelujejo; imenitnejši od teh so pravi „kamenarji“, kateri iz dolgih, lepo odcepljenih kosov izdelujejo umetelne predmete. Vsi ti delavci ne morejo biti brez kovača, da jim ostrí in popravlja orodje.

Lepe novce služijo delavci v kamenolomu; a če jih ogleduješ, kadar pri delu v jednomer tolčejo s težkim kladivom in primerjaš njih trud z onim, ki ga imajo kmetiški delavci, vidiš velik razloček. Delo gospodarstveno se menjava, kamenar pa rabi vedno le težko in trdo kladivo, da mu roka vsa onemore in otrpne. To se vidi tudi na ostalem životu: suhi in blede delajo kakor stroj, samo za zaslužek.

II.

Jaz sem se pa omožila,
Da mi služiti treba ni. —
Drugo se mi vse dopada,
Do moža mi pa mrzi. —
Národna.

Bilo je v jeseni pred kakimi sedmimi leti. Dolgočasno deževno vreme je trajalo že skoro celi mesec, da je zemlja, vsa premočena, dajala od sebe v nebrojnih studencih silno vode, ki je drla z glasnim šumom v doline. Vmes se je slišal piš burje, ki je preganjala meglo s planine; kakor v kolobarju so se drvili oblaki okoli Pohorja. Takšnega vremena se naveliča tudi potrpežljivi Pohorec, zlasti ako traja več tednov.

V našem kamenolomu je bilo ta čas dolgočasno in neprijetno. Vedna mōča skoro ni dala dninarjem delati pod nebom, v kolibah pa je nedostajalo kamenja. Vrh tega jim je voda silila v delavnice in stanovanja. Strehe so pokazale sčasom svojo slabost, da je kapalo in curljalo skozi vsako razpoko, v veliko nadlogo delavcem. Da so bili ti križi še hujši, storila je mrzla burja svoj delež, ker je premočene delavce kaj nemilo opihovala. Poiskali so zadnje sredstvo zoper mraz, surove ovčje kože, katere so obesili na hrbet, kosmato stran obrniviši na znotraj.

Toda delavce je nadlegovala ne samo mokrota, ampak tudi tema. Po celo uro so čakali že v jutru, predno se je videlo delati. Vsled tega jim je godrnjavi vodja odtrgal opoldne počitek in del plačila, — da te nadloge ni trpel

on, ampak le delavci. Zaradi tega so delavci kleli in godrnjali.

V delavnici nad potom, kjer delajo kamenarji, vidimo dva delavca, ki sta si pri delu tovariša, pa tudi iskrena prijatelja. To sta Martin s Planine in Janez iz Podgorja. Njuna očeta sta bila drvarja celo življenje. Skoro jednaka usoda njunega življenja je največ storila, da sta naša znanca pred par leti sklenila prijateljsko zvezo, in potem v vaški krčmi dostikrat pila „bratovščino“. Ob taki priliki sta se rada menila o svoji mladosti, ko sta še otročaja v Planini ovce in koze pasla, potem šla služiti h kmetom, od koder ju je cesar poklical k vojakom. Zadostivša tej dolžnosti, vrnila sta se zopet v zeleno Planino pod streho okorne drvarske kolibe, kjer sta pomagala roditeljem drvariti. Ko je pa to delo opešalo, poiskala sta si drugo v kamenolomu, kjer sta se kmalu izurila v delu, med tem se pa tudi dobra sprijaznila. Sedaj sta si najzvestejša tovariša, ki se ne bojita drugih, čeprav je včasih vroč pretep tam v „baraki“. Ako delavci, prejemši plačilo, popivajo in se dražijo, tedaj sta naša znanca vselej skupaj, in njiju se ne loti nihče ne z besedo, ne s pestjo. Saj je pa tudi veliki črnobradi Martin že marsikaterega stisnil in mu pokazal moč debele pesti. Manjši golobradi Janez pa je pri metanju tovarišem pokazal gibčnost s tem, da je vsakega „zavrgel“. Sedaj sta oba v najboljši dobi kakih petintrideset let, katera starost pa se zagorelemu Martinu vidi pre-majhna, dočim je tovariš Janez videti precēj mlajši.

Ko sta se vrnila od vojakov, mudilo se jima je ustanoviti si lastno ognjišče. Martinu je v tem času gori v planinski koči umrl oče, bratje so se pa razpršili po svetu kakor listje, če je veter raznese. V službah so se navadili tujega življenja in omrzila jim je domačija. Martin pa je bil drugačne narave: planina mu je bila nad vse in planinska kočica mu je bila ljubša od vsake palače tam daleč po svetu. Izbral si je za tovarišico hčer nekega pilarja, katero je poznal že od mladih dnij; bila je pridno in pošteno dekle. Oženil se je, mater pa je obdržal pri sebi, ker je bila navajena že od nekdanje planinskega doma. Sedaj se je sreča naselila v staro kočico; Martin se je vsak večer z veseljem vračal od dela domov z zavestjo, da ga doma čaka s hrepenenjem ljuba Lenka in dobra mamica. Ta je v nekaj letih dobila dokaj posla z dvema malima nagajivcema, kar pa ji je krajšalo čas in sladilo stare dni.

Skoro jednako je ukrenil Janez, iznebiti se vojaške suknje. Oče mu je bil umrl že v prvi mladosti, in mati se je zopet omožila ter vzela odurnega in sitnega moža. Ko je dobil

službo v kamenolomu, vzal je hčer starega kočarja, s katero se je bil seznanil nekoliko prej. Blizu kamenoloma si je zgradil na kupljenem zemljišču lastno leseno kočo, kjer se mu je začelo novo življenje.

Toda človek obrača, Bog obrne. Janez si je osnoval novi dom, da bi v njem cvetla sreča, izvirajoča iz blagodejne zakonske ljubezni, toda „zažgal se je na mrzlem kamenu“, kakor pravi pregovor. Žena Katra mu je prinesla v kočo malo dobrih, pa mnogo slabih lastnostij. To je pa kmalu porušilo ono vez, katera je pravemu zakonu podlaga, namreč medsobojno ljubezen. Poleg tega je domači nemir Janeza pahnil v strast pijančevanja, kjer je izkušal pozabljati svojo nadlogo.

Sreča je bila, da nista dobila več kakor jednega otroka — sinka. Še tega ni marala hudobna mati, baje zato ne, ker je bil „ves staremu podoben“. To so ji pa delavci še najbolj

zamerili ter jo nalašč dražili z znano narodno pesmico, katere kitica se glasi:

Zdaj že mati je,
Zmerom krega se,
Kamor hodi, koder gre.

Ta popevka se je čula skoro vsak večer, ko so se vračali poredni delavci mimo koč domov; a iz koč so jim letele v odgovor Katrine ostre besede. Janez je od začetka molčal na ženino klepetanje, pozneje pa mu je večkrat vzkipeł žolč, da je jezikavo ženo udaril. Ko še tudi to ni pomagalo dosti, izogibal se je žene in koč, da je šele v pozni noči dohajal domov. Ljubil pa je sinka, in ko mu je oskrbel prve hlačke, bil je zopet vesel. Tudi dečko se je držal le očeta ter po cele dneve prezebal tik njega v delavnici. Če ga je oče opominjal, naj gre domov, odmajal je z drobno glavico, rekoč, da ga „mama tepejo“. (Dalje.)

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

(Dalje.)

Povod poslednjim besedam, ki sem jih govoril Hristu, mi je dala majhna mlaka krvi, katero sem bil zapazil ne daleč od nas v ilovnatih tleh; ondi se je torej prelivala kri: toda čegava? Haronis ni bil ranjen, Hristo in Pinte v tudi ne, torej le kdo drugi, ki se je moral še nahajati v votlini. In res, — jedva sva prišla s Pedrom v skrajni kot prostrane votline (merila je okoli 50 štirj. metrov), ko se je nama nutil grozovit pogled: pred nama poleg kupa kopalnega orodja je ležalo človeško telo.

„Dios! — mrtvec!“ vzkliknil je Pedro.

„Naj bi vaša beseda ne bila resnična!“ Rekši sem pokleknil poleg trupla, držeč nad njim svojo primitivno baklo. Njen zar je padal na vznak ležečega, pritlikavega moža, oblečenega v bolgarsko narodno nošo; iztegnjena kraka sta bila kratka in zelo kriva, itak iztegnjeni roki pa dolgi, mišičasti in s črno dlako porastli; nepokrita, jako majhna in konjičasta glava je nosila cel gozd na vse strani štrlečih, ščetinastih las, v nerednih klobkih padajočih preko čela. Če je bilo že vse na tem človeku nenavadno, tem nenavadnejši in naravnost čudovit je bil njegov obraz, kateri mi je takoj povedal, koga da imam pred seboj; ni bil to namreč obraz človeški, ampak obraz štirinožnega, v gozdu živečega bitja, obraz ježa. Je sicer napačno, da primerjam človeka, ustvarje-

nega po božji podobi, z živaljo, a dragi čitatelji naj mi to oprostijo, zakaj njim bi se bilo na mojem mestu ravno tako godilo: izvestno bi bili vsi trdili, da ima to bitje sicer človeško postavo, toda ježevo glavo. Vse, kosmata koža, majhne oči, rilcu podoben nos, usta, brke, ščetinasta glava, sploh celo telo se je zdelo na prvi pogled kakor ježevo, in ta utisek je tudi dal možu ime Taralež ali po naše Jež; da je bil Asparuhov sluga in tu pred mano ležeči mož jedna in ista oseba, o tem ni bilo dvoma. Rekel sem: na prvi pogled, da, samo na prvi pogled; pri natančnem opazovanju je ta utisek sčasoma izginil, in obraz se ni zdel več živalski, ampak pravcati človeški. In tako je bilo tudi z mano; ko me je minulo prvo presenečenje, tedaj sem videl pred seboj samo svojega bližnjika, upadlega, medlega, krčevito zategnjenih ustnic, zaprtih očí, zevajočo rano na razgajenih prsih, iščočega mojega sožalja, potrebujočega moje pomoči. V dno srca se mi je zasmilil in boječe, nestrpno sem ga tipal za žilo in mu pokladal svojo roko na srce, da bi začutil le najslabši udarec, naznanjajoč mi, da še ni zbežalo vse življenje. In kaka radost me je prešinila, ko se je jelo javljati slabotno sicer in počasno, počasno, a vendar vidno utripanje!

„Še živi!“ zaklical sem Pedru, ki je držal dozdevnega mrtveca za roko. „Morda je mogoče rešiti ga. Idite, prosim, takoj ven k Julesu, kateri naj pride sem in prinese s seboj v

Kdor se prvič loči
Od domače kože,
Temu se ne čudi,
Če ihti in joče.

Žalost čuti Minka
In solzeč se joče,
Iti pa le mora,
To želijo oče.

Pa še nekdo drugi
V kuhinji se kiše
In solze debele
Skrivoma si briše:

To so mati Špela,
Radi hčer imajo,
Oh kako jo s težkim
Srcem z doma dajo!

Pa kaj vse pomaga
Zdihni in solzice!
Oče to veleva,
Mora do resnice.

Pa zakličo oče,
Ko se konj napaja:
„Urno, urno, Minka!
Nama čas prihaja“

Pride hčerka Minka
S culico iz hiše,
Z lic rudečih solze
Z robcem belim briše.

Nekaj še v zavitku
Prinesó ji mati,
Izročé ji v roke,
Roko hté ji dati.

Pa vlijó se solze
Iz očij obema,
In od nju nobena
Več besede nema.

Pomirí se mati,
Jok nič ne pomaga,
In velí bridkostno:
„Idi, hčerka draga!

Na Boga ne zabi,
Vedno rada molí,
V cerkev le smeš iti,
Ne drugam okoli!

Si-li vzela molek?
Rada mi ga rabi,
I doma mi mašne
Knjižice ne zabi!

Rada slušaj vedno
In se pridno uči,
S praznim opravilom
Nikdar se ne muči!

Moških se ogibaj,
Družba ta ni záte,
Bog in angel božji
Pazita naj náte!

Zdaj pa srečno, z Bogom!
Pridem k tebi kmali,
Kadar nujno bomo
Delo dokončali.

Zdaj le teci, Sirca
Oče je zapregel,
Da si tam, še predno
Bo po bič posegel.“

In počasi v žito
Slednja spet se sklanja
Z željo: „Oh kaj nisem
Tudi jaz županja!“

Brzo seže Minka
Materi še v roko,
Milo jo pogleda,
Zdihne prav globoko.

Gre, je že pri vozu,
Voz zdrči z dvorišča,
Mati se umakne,
Ide do ognjišča.

Pa ne more stati,
Stopi ven pred vrata
In po cesti gleda,
Koder se peljata.

Še pozdravlja hčerko
Mati, mater Minka,
Dokler voz ne steče
Onostran ovinka.

Še stoji županja,
Gleda še po cesti;
Pa ni duha, sluha
Več o Minki zvesti.

Daleč tam od sela
Voz drdrá čez polje,
Kjer pojó plevice,
Zlate, dobre volje.

Vstajajo iz žita
Minko pozdravljaje,
I oné, kot plele
Šle bi v mesto raje.

Minka miga z roko,
Deklicam odzdravlja,
In se tužnim srcem
Od plevic poslavlja.

(Dalje)

Kamenar.

(Iz delavskega življenja. — Spisal Vrhovski.)

(Dalje.)

V.

Ko vriskanju se duša udaja,
Nad glavo na lasu visi meč;
Ko najslajša kupa nas napaja,
Sodbo piše prst nam plameneč!

—i—

Ko se na jasnem obzorju pozna svit no-
vega dneva, korakajo delavci v kamenolomu
okoli lesenih kolib, iščoč zmrzlega orodja, ka-

tero se kar prijemlje golih rok. Natikajo si ro-
kavice, zaviti so v najdebelejšo obleko, ali pa
v dvojno poletno. Večina ima obleko jako
ubogo in raztrgano.

Ko je došel naš Martin med delavce, za-
slišal je takoj Janeza, ki se je prepiral z dru-
gimi. To mu je znamenje, da tovariš danes
ni zajutrkoval doma, temveč v baraki.

„Danes pa ne grem domov k južini“, ustil
se je Janez, „četudi mi pride stara s celo pro-

cesijo nasproti!“ Tovariši so ga mirili, potem pa ga popustili in se razšli na delo.

„Danes moram popraviti, kar se mi je včeraj pokazilo!“ Rekši vzame dolg železen drog in gre z njim v kovačnico. Ta drog je bil železen sveder za vrtanje, ki ga je bilo treba pogosto ostriti. Naš Janez je bil sedaj strelec, imel majhen priboljšek v plačilu, a tudi večje izkušnje za pijančevanje. Prejšnji dan se mu je bil strel pokazil, da ni sprožil. Ker ni bil še dovolj vajen tega dela, utegnil je pri nabijanju prebiti užigalno cev, da ni užgala.

„To moram danes izvrtati; bom videl, ali pojde ali ne“, ustil se je Janez.

Vodja ga je opozarjal na nesrečo, ki se lahko primeri, ter mu svetoval, naj oni naboj z vodo zalije in nekaj dnij pusti, da se strelivo pokvari. „Rajši napravi danes drugo, novo luknjo, saj ni samo ona skala tukaj“, reče nevoljen Janezu in odide po svojih opravkih.

Toda Janez ni slušal, temveč je dal kovaču najdebelejši sveder, da ga poostri, med tem se pa sam še v baraki pomudil in izpil kozarček žganja.

Bilo je okoli desete ure, ko je solnce prikukalo preko gozda v kamenolom, kakor bi bilo radovedno, kaj se ondi godi. Janez prinese iz kovačnice sveder ter veli svojemu tovarišu pri vrtanju, naj gre po železni kij in po lestvo.

„Bova hitro gotova, le kmalu pridi!“ A ta ga danes ni slušal, temveč se je rajši pomiesal med druge delavce, ki so odvažali kameniti drobiž v stran.

„E, pa pridi ti, Martin, da to malenkost izvrtava!“ pokliče našega Martina. „Vsaj ti mi pomagaj, ker so drugi takšne mevže!“

Da bi se mu ne zameril, vzame Martin težak železen kij in lestvo, katero prisloni na najnižjo skalo, da zlezeta gori. Janez nastavi sveder v stari naboj in Martin začne tolči po njem. Po vsakem udarcu Janez sveder malo zasučje, dokler se ne nabere v luknji drobirja, katerega treba izprazniti z nekim, žlici podobnim orodjem. Ko se je to jedenkrat že zgodilo, reče Janez:

„Vidiš, kako nama izdá to delo! Še dva ali trikrat izprazneva drobir, pa sva gotova. Ko bi pa novo luknjo vrtala, delala bi do noči.“ Rekši nastavi zopet sveder in Martin tolče po njem.

Spodaj na prostoru pod skalo in v kolibah se živahno gibljejo delavci, ker solnce prijetno greje, da je vse radostno lepega dneva. Kar nagloma strašno zagromi, kakor da bi z neba udarilo deset strel ob jednom ali bi se svet podiral. Tako se je zazdelo delavcem, katerih

nekateri so strahú omahnili, drugi pa odskočili. Nato se vsi obrnejo proti skali, kjer sta delala Janez in Martin.

Grozen pogled! Jednega moža je treščil strašni razpok več metrov daleč na skalovje, drugega je vrglo na nasprotno stran, kjer se zvija kakor črvič pod nogami. Kar je živega okoli, vse plane po koncu in pohiti k nesrečnejema. Kmalu se spoznata osebi, pa večinoma le po obleki. Martinu, ki je z udarcem strel sprožil, lopil je sveder kladivo nazaj v glavo, zraven pa ga je gornja odtrgana plast skale vrgla na nasprotno pečino, da je bilo le še nekaj izdihljejev slišati iz ust umirajočega:

„Jezus — — Marija — — žena — — otroci — — ma . . . — —“ še par neumevnih besedij, in ustavil se je jezik, teló se je še parkrat prevrglo, potem pa je življenje ugasnilo. Nekaj mož je pokleknilo poleg njega in glasno molilo, drugi pa so hiteli k Janezu.

Na drugem mestu je bilo vse osmojeno in krvavo po tleh, vmes pa se je med kamenjem kotalo človeško telo. Ko je bolje ogledajo, s strahom opazijo, da ima mesto rok le kratke komolce; ob jednom maha nekaj cunj, iz drugega teče kri. Obraza gornji del je veš obžgan in obtolčen, jedno oko je nekako zasukano, drugo — izpahnjeno. Nesrečnež se ves krvav od strašnih bolečin zvija, postavlja na noge, pa zopet pada, vmes pa kriči, javka in vzdihuje. Delavci ga s silo vzdignejo, položé v rjuho ter odnesó domov, doli h koči.

Ko je Katra zvedela nesrečo, hitela je nasproti, sklepala roki, vpila in kričala, vmes pa še godrnjala: „Naj bi se bil pa bolj čuval! Sam si je kriv! Rajši naj bi bil mrtev ta kakor oni!“

Stari kamenar Jurij jo je resno posvaril, rekoč: „Ti nesrečna ženska, ali se ti še sedaj ne smili ubogi mož? Kolikorkrat je prišel lačen domov, vselej si mu jed solila s strupom! Kolikokrat si mu želela priti s procesijo nasproti; glej, danes smo ti ga — prinesli v procesiji — siromaka! On prestane svoje muke kmalu, ti pa boš imela na vesti, kar si proti njemu zagrešila. Sedaj mu streži, kakor mora streči žena možu, ker to je tvoja dolžnost!“

Žena odgrne odejo s postelje in nanjo položé siromaka brezzavestnega. Še vedno se je zvijal od bolečin, da ga je moral držati močan delavec. S cunjami in rjuhami so mu za silo obvezali krvaveče ude, ali to je izdalo le malo, ker vedno tekoča kri iz strganih žil je silila na dan, da je bila kmalu krvava mlaka od postelje doli do vrat.

Sedaj šele je došel vodja kamenoloma, nagloma poklican. Ves iz sebe ni vedel drugega kakor poslati v vas delavca po zdravnika in

duhovnika, da se oskrbi Janez za vse slučaje. Drugega delavca pa je poslal po Martinovo ženo; njegovo truplo je velel pustiti na miru, dokler ne dojde komisija, kateri je nesrečo še posebej naznanil.

VI.

Srce mirno, ne žaluj,
Grenko žalost premaguj!
Vse, kar tukaj-le živi,
Vse le kratek čas trpi! —

A. Leban.

Solnce je prijazno obsevalo Martinovo kočo tam na rebri ter kukalo vanjo skozi malo okence na gornji strani. Stara mati je polagala malega dojenčka v okorno zibel, rekoč: „Naj se za malo južino naspí.“ Vmes mu je popevala staro in vedno novo popevko „aja-tutaja“, dokler malega nagajivca ni prevzel spanec. Lenka se je bavila s šivanjem pri mizi, zraven nje pa je na stolu čepel dečko kakih pet let. Tudi on je imel šivanko z nitjo, s katero je vezal stare cunje, vidé, da jednako dela dobra mati.

„Mama“, začne dečko, „ali niste rekli, kadar bo solnce sijalo, tedaj pojdem z vami k ateju? Danes pa sije solnce, saj vidite!“

„Solnce sije res, a ti si še vedno majhen, da ne moreš po snegu. Tam doli na rebri je sneg visok bolj kakor si ti velik: kako pa hočeš iti po njem? Če pa morda naju sreča volk, lahko te odnese. Le počakaj še, da boš večji, takrat boš hodil, da se boš še naveličal.“

Dečko se skloni z rokama na mizo ter skrije glavico med njima. Materine besede so ga užalostile.

„Tonček, nič ne jokaj“, pravi mu babica, „bom ti pa jaz med tem, ko mame ne bo doma, povedala povedko o volku in . . .“

Ni še babica izgovorila besede, kar počí strašen strel, da se je strop stresel in so okna zašklepetala.

„Za Boga, kaj pa je to?“ vprašata se obe ženski.

„Spodaj v kamenolomu je počilo“, pravi Lenka. „Mene je vedno nekako strah, odkar dela naš ondi. Kar je lani ubilo jednega delavca tam, odtlej se vedno bojim.“

Babica je zibala in poleg pletla nogavico, Lenka pa je vstala izza mize: „Moram že gledati, da o pravem času pripravim in prinesem jed, sicer se bo vodja jezil, kakor zadnjič, ko sem nekoliko zamudila. Seveda mu ni prav, da Martin ne hodi v barako na južino, kjer bi mu pustil ves zaslužek, kakor nekateri drugi.“

Rekši, nalomi trščic, zakuri, nalije lonec z vodo in pristavi k ognju. Urno je zagorelo, plamen je čvrsto oblizaval posode, južina se je kuhala. Ker se je nabiral v sobi dim, odpre

nekoliko vrata, kar zagleda, da nekdo hiti gori proti koči. V kratkem dospe pred kočo znan ji delavec, žlobudravi Jernejček.

Drugokrat mu je tekel jezik, da se je sam hvalil, „kakor da bi ga imel na vodi“, danes pa je bil ves bled, prepadel in zasopel; ni mogel spraviti besede iz ust.

„Lenka — — mati — — ne ustrašita se! — Nesreča se je zgodila. Vaš Martin — vaš Martin — je — mrtev, — strel ga je pobil.“

„Sveta Marija!“ zakriči Lenka vsa iz sebe. Omahne na klop pri ognjišču. Babica jo prestreže z rokama, da ne pade na tla, pa je sama vsa omočena od strahú. Tu pristopi Jernejček, da jo pridrži, babica pa pomoči brisalko v vodo in dene na glavo ljubljene sinahe. Tonček začne glasno plakati, na kar se zbudi še mlajši bratec. Treba bi bilo najmanj deset ljudij, da bi ubogo družino tolažili in ji postregli v tem groznem položaju: kaj li bil mogel storiti Jernejček, ki je bil sam ves iz sebe od strahú!

Da se reši iz zadrege, zakliče še: „Lenka pojdi, da še jedenkrat vidiš svojega Martina! Mati pa med tem čuvajte otroka! Oh ti moj Bog!“ Mož si zakrije lice pa odide iz nesrečne hiše, katero je s strašno novico pahnil v takšno gorjé.

Mlada žena se kmalu zavé. Bila je bleda kakor mrlič in je težko soplá. Tašča jo je tolažila, kakor je znala. „Kogar Bog ljubi, njega tepe. Sprejmimo voljno hudo šibo! On že ve, da je to za nas prav. Martin se veseli v nebesih. Lenka, ne žaluj preveč, saj to nič ne pomaga!“

S takšnimi udanimi besedami je tolažila modra starka ubogo ženo, čeprav je bila sama tudi potrebna tolažbe. Po kratkem molku ji zopet reče:

„Sedaj se pa, ljuba Lenka, malo preobleci in steci doli, da ga še — jedenkrat vidiš! Morda pa le ni celó mrtev: tedaj mu pa postrežeš. Jaz bom doma, da čuvam otroka in dom; pa molila bom, da mu bodi Bog usmiljen.“

Kakor v sanjah neobčutna napravi se Lenka in odhiti po stezi, po kateri je že tolikrat hodila, ali nikoli s takim srcem. Ko je dospela hitrih korakov v kamenolom, kazal ji je vsakdo, kogar je srečala, da je bilo danes tukaj nekaj groznega.

Tam med kupom zdrobljenega kamenja leži truplo in poleg njega gori — luč. Tjekaj se Lenka ozrè — — njene oči se ne motijo. „Martin, oh moj ljubi Martin! — — Ali slišiš, jaz sem tu, tvoja Lenka! Poglej me še jedenkrat, saj si me vedno rad imel!“ Skloni se k trupu, položi roko na usta, ali bi se morda čutil še kak dihljej. A vse zastonj! Mrzla, neobčutna, z udarci vsa pretolčena glava priča, da njen ljubi mož je že tam, odkoder ga ni móči več pri-

klicati! Ta bridka resnica jo zopet potare. Nema se vsede poleg trupla, zakrije si oči in začne misliti — —

Kdo vé, kam bi jo bila vodila domišljija, ko bi se ne bilo med tem zbralo nekaj ženskih, ki so jo polahko spravile od trupla v bližnjo barako. Omahujoča se je ondi vsedla tik peči, včasih so se ji vzdignile prsi od bolesti, zopet se je nekoliko umirila, kakor bi zadremala. Vse se ji je zdelo kakor grozne sanje, katerim ni verjeti.

Za nekaj ur je došla komisija, v kateri so bili župan, zdravnik, orožnik in občinski sluga. Vse so pregledali, preiskali in izprašali. Vodja kamenoloma je imel težak posel, da je odvalil odgovornost od sebe. Ko so vsi delavci soglasno potrdili, da je Janezu prepovedal vrtati stari naboj, potem pa da ni bil doma, ko se je dogodila nesreča, spoznali so, da on ni kriv.

Ko se je zapisal zapisnik, povzel je besedo oče Hribernik, župan, mož, katerega je spoštovala vsa okolica. Ogovoril je delavce:

„Strašno vas je danes Bog obiskal. A še desetkrat hujše bi bilo, ko bi bil omenjeni strel

dovršil svojo nalogo in zvalil kup skalovja na vas, ki ste ondi delali. Nesrečni Janez, da se je lotil tako nevarnega posla! Ta nesreča vam bodi prvič v svarilo, da boste pri svojem nevarnem delu vselej in povsod previdni. Drugič pa si zapomnite resnico, da tukaj na svetu ne velja samo naša moč, marveč je višja moč, katera vlada svet, in tej moramo biti pokorni. Tej moči — Bogu se moramo klanjati, pa treba tudi — Bogu zaupati. Ne vemo, zakaj se je to zgodilo, a to vemo, da so božji nameni vedno dobri in sveti.“

Mirno so delavci stali in poslušali resne besede. Nato velí komisija delavcem, naj mrtvo truplo naložé in odpeljejo na vaško pokopališče v mrtvašnico.

Lenka, vsa omočena, je hotela slediti saném, na katere so naložili njej predrago truplo. Toda ljudje so ji branili tako dolgo, da se je udala. Še jedenkrat je pogledala na sani, kjer je na kupu slame ležal njen mož — sedaj mrlič. „Srečno, Martin, še jedenkrat srečno!“ zakliče vsa iz sebe med jokom, nato pa odide z nekaterimi ženskimi domov. (Dalje.)

Pri Klemenčku.

(Slika. — Spisal Fr. Finžgar.)

Tam za Novakovim lipjem stoji na mali ravnici ulnjak. Obrnjen je proti solncu in ni kaj prostoren. Stavljén je v dva oddelka. Jeden je do malega poln panjev, druga polovica pa je zatvorjena s pokrovi. V ozadju obdajajo ulnjak košate, stoletne lipe. Na zadnji strani ima tudi okno, ki je dobro zavarovano z železnimi ostmi, da ne pride nepoklican gost obiskat pridnih bučel. Pred vhodom je pa mal zelnik. Nerodno je ograjen s trnjem in drugo navlako, da ne pride do vabljevih zelj iztakljiva vaška goved.

Tak je Klemenčkov ulnjak. Njegov lastnik je stari Klemenček, s pridevkom „puščavnik“. Na tem mestu je prebival baje pred davnim časom mož, ki se je bil sprl s svetom ter tu v samotí posvetil svoje življenje le Njemu, kateremu smo dolžni vse. Zato imenuje ljudstvo tudi njegovega naslednika — seveda le krajevnega — puščavnika.

In ne po krivici. Saj tudi stari Klemenček zares le malo zahaja med svet. Suče se po večjem le krog svojih bučelic. Te so mu jedine tovarišice, razven nagajive rogate in bradate živali, katera hoče večkrat, ne vedoč desete božje zapovedi, siloma vломiti v njegov zelnik.

Med šmarnim je bilo, ko me privéde pot po naključju mimo puščavnikovega stanovanja. Kaj, ko bi malo pogledal k njemu? mislil sem si. Prekoračil sem ograjo ter ob zelniku prišel pred vrata, ki so bila na stečaj odprta in podtaknjena z veliko rogovilo. Pozdravi me obláček dima, katerega pa lahen vetrič hitro odnese tje v lipje. Prestopivši prag, nisem vedel, sem li v veži, kuhinji ali v ulnjaku. Menda sem bil povsodi zajedno. Blizu vhoda je stal na štirih nogah večast železen pokrov, na katerem je plapolal ogenj. Poleg ognjišča, če se sme ta naprava tako imenovati, pa je klečal Klemenček.

„E, Klemen, Klemen, danes pa nisi dobro skuhal! Premalo si odlil. Kar jeden sam žganec bo. Predelana stvar, Klemen, slaba kuharica si ti, slaba!“

Tako je godrnjal ded pred-se, držal za uho prsten lonec in mešal z leseno kuhalnico svojo južino.

Mojea prihoda ni zapazil. Preveč je bil zamišljen v svoje delo. Pa ljudje so mi trdili tudi, da je gluh kakor zemlja.

„Dober dan, oče!“ pozdravim moža.

Toda starec se ni zmenil. — Ni bilo nesrečno, kar so pravili vaščani. — Le naprej

„Tega nočem reči,
Vse je še mogoče,
Bog zna, kaj še z mano
Božja volja hoče.“

„Minka, kaj pa nemško,
Ali dobro znadeš,
Da lahko gospôdi
Že odgovor dadeš?“

„Tudi znam za silo,
Pa bom še dobila,
Saj domá naprej se
Lahko bom učila.

In čez nekaj tednov,
Menim, bom gotova,
In domú se vrnem,
Mati, kakor nova.

To me bode v selu,
Mati, vse zijalo,
Saj me skoraj ljudstvo
Več ne bo poznalo.“

„Minka, res povem ti,
Da doma te rabim,
Ker pa dobro delaš,
Trude vse pozabim.

Predno pa se k domu
Vrneš, bom kupila,
Kar si boš izbrala,
Tri najlepša krila.

Pazi vendar, Minka,
Da se ne prevzameš,
In po mestu slabih
Šeg nič ne posnameš!

Zdaj me spremi malo,
Že domú mudi se,
Ker domú čem priti,
Predno mi zmrači se.

Lahko mi katero
Še poveš po poti,
Če te to v učenju
Tvojem nič ne moti?“ (Dalje.)

Kamenar.

(Iz delavskega življenja. — Spisal Vrhovski.)

(Dalje.)

VII.

Ti prvi nima roke,
Ti drugi ne noge;
In tretji nima glav'ce,
Ki mrtev tam leži.

Národna.

Poldrugo uro hoda niže od kamenoloma leži na prijazni ravnici pod pogorjem zala vas Brigova. Za cestama, ki se sredi vasi križata in vodita vsaka v drugo dolino nazaj k Dravi, postavljena je v Brigovi lepa vrsta hiš. V sredi med njimi, na majhnem holmu stoji lična cerkev, poleg nje pa postavno poslopje, župnišče. Gospod župnik je dal obe stavbi čedno pobeliti, da nista slabši od drugih hiš. Videti je že na hišah, da bivajo v Brigovi imoviti gospodarji, kateri so pa tudi na to precěj ponosni. Saj se v njih gostilnah ob rujnem vincu pogosto sliši popevka:

Mi smo mi, mi smo mi!
Mi smo z Brigove domá!
Po širokem svetu vsak tič nas pozná,
tralalá!

Ko smo si ogledali vas, stopimo nekoliko v župnišče. V vkusno opravljeni sobi nas prijazno sprejme gostoljubni župnik, ki je ravno zajutrkoval. Pozno mu je danes kosilo, ker je imel pozno opravilo, pogreb. — Nismo radi nadležni, zato ga tiho opazujemo pri navadnem njegovem poslu.

Po zajutreku vstane in premisli nekoliko: „Danes bo treba lotiti se pisanja; samo Bog daj, da bi imel mir! Gospod kapelan je zadržan v šoli, ker je danes petek, — ako pride kako obhajilo, sem na vrsti jaz. Pa morda ne bo hudega, saj so naši ljudje trdni kakor železo — in vreme se je tudi zboljšalo. Bodi si, lotiti se moram prepisovanja matice, ker leto se bliža koncu, potem pa nakrat vsega ne morem storiti.“

Iz predala v omari vzame debelo knjigo, katero položi na pisalno mizo, zraven pa polo papirja. A ko se vsede in nastavi pero, kar potrka nekdo na vrata.

„Ave!“ oglesi se župnikov navadni pozdrav; mislil je, da je kdo domačih.

„Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ oglesi se med vrati neznan glas. Šele sedaj se ozre župnik in ugleda delavca iz kamenoloma, katerega spozna takoj po predpasniku, ker tega Pohorci navadno niso vajeni nositi, ako gredó od dela in od doma.

„Na veke, amen!“ odgovori gospod, vstane s stola in naglo povpraša: „Kaj je novega?“

„Nekaj hudega, strašnega!“ začne delavec svojo novico. „Dva moža nam je skoraj ubilo, jeden je že mrtev, drugi pa utegne umreti vsak čas. Mene so poslali prosit, da bi ga še spravili z Bogom, predno umrje. Siromaku je odtrgalo obe roki in razmesarilo glavo.“

„Sveti Bog!“ začudi se župnik in sklene roki. „Ali je res vse to in kje?“

„Tam v gornjem kamenolomu se je zgodilo pred pol ure vse to“, odvrne delavec.

Prestrašeni gospod župnik ni poslušal več, temveč hitel na prag, od koder se lahko sliši v bližnjo kočo. Ondi je namreč stanoval cerkvenik, znani Janez iz Zabrezja.

„Janez, Janez!“ zakliče z močnim glasom. Ko se ta oglasi, veli gospod: „Tako j naroči hlapcu osedlati vranca in pripraviti vse za obhajilo!“

Janez je storil vse naglo, kolikor je mogel, med tem je že zdirjal mimo župnišča zdravnik Kremen na konju. Ugledavši župnika, pozabi pozdraviti, zakliče le:

„Oni so že naprej, župan in orožnik s slugo; moram hiteti, da nekoliko pripravimo siromaka, da nam preje ne umrje. Ti nesrečni kamenolom! Koliko ljudij se je ondi že pobilo!“ Majaje z glavo je odhitel na brzem konju naprej.

Dasi ima cerkvenik Janez dolge noge in hitro hojo, vendar je danes vse prepočasen, ko jezdi za njim župnik čilega vranca. Nekaj časa še odgovarja v molitvi gredé, naposled mu komaj ostaje sape za dihanje, tako mora hiteti. Ni minula ura, že ugledata, prišedša mimo ovinka, pred seboj leseno selo — kamenolom.

Pred prvo kočo kleči tukaj v ozki gazi v snegu tropa delavcev in nekaj ženskih. Župnik naglo stopi s konja in pohiti v hišo. V veži ga sreča zdravnik Kremen, ki mu po latinsko naglo pove, da sedaj je bolnik za silo že pripravljen in obvezan, pa da se je zavedel popolnoma. „Sedaj moramo še k onemu s komisijo!“ reče in odide naglih korakov.

Cerkvenik Janez odpre duri v malo, zakajeno sobico, kjer ugleda najprej v levem kotu staro omaro, spredaj majhno mizico, vstric od nje na desno v kotu na borni postelji pa osebo, čudovito zavito. Ko pogleda obraz, skoro odskoči. Ves je bil zatekel in zabljen. da ga ni bilo mogoče poznati. Mesto rok pa so bili videti le komolci, obвити z raznimi obvezami, skozi katere je še vedno silila kri.

Duhovnik je molil na glas navadni latinski pozdrav. Ko bolnik po glasu spozna svojega dušnega pastirja, zasuče nekoliko vso obvezano in zavito glavo, rekoč:

„Prosim, gospod, hitro me izpovejte, da potem kmalu umrjem! Oj, tu me trga, tu boli; ne morem vsega prestat.“ In premetaval se je po razmršeni in okrvavljeni postelji.

Župnik namigne cerkveniku in naroči, naj odrinejo. Med tem pa je sledila izpoved — dolga, ker žal, Janez te katoliške dolžnosti že dolgo ni izpolnil. Potem je prejel sv. obhajilo

in poslednje olje. Mašnik ga ni mazilil na rokah, ampak ob razbitih komolcih, da je vse prešnila nepopisna žalost. Bolnik je stokal in se zviljal, drugi so pa vzdihovali. Po končanem opravilu se je župnik poslovil od bolnika, rekoč:

„Siromak, smilite se mi, da vam ne morem povedati. Sprejmite to trpljenje z zavestjo, da ž njim pijete upanje — večnega življenja! Stokrat boljše je tukaj se pokoriti in prenesti krivdo grehov, nego ž njimi v — večnost iti. Le voljno nosite ta veliki križ, kakor ga je nosil sam naš Odrešenik. On naj vas tolaži!“

Župnik se poslovi in odide z ganjenim srcem skozi vrata. V veži ga sreča Katra, objokana in z zakritim obrazom. „Gospod, gospod“, zajecelja, „jaz uboga sirota — koliko bom trpela sedaj! Nič mu ni po volji, ves je iz sebe, kako neustrežen in pa — kaj bomo jedli, ko ne bo mogel več delati?“

Župnik je dobro poznal razmere njunega zakona, zato je odvrnil skoro nevoljno, toda tiho, da bolnik ni slišal: „Res strašno je vse to, kar se je pripetilo. Vendar največjo nadlogo ima bolnik sam, s katerim morate sedaj vse potrpeti in mu lepo streči. Ako se udá v voljo božjo on, kaj bi ne potrpele nekaj tudi vi? Ako ne bodete s tolikim siromakom in svojim možem imeli potrpljenje, kakor vam zapoveduje sveta vera, potem niste kristijana, še manj pa zakonska žena. Potrpitate torej in lepo mu strezite, morda ne bo treba dolgo!“

Nato odideta župnik in cerkvenik gledat kraj nesreče. Komisija je ravno izgotovila svoje delo, zdravnik je vse preiskal, in zapisnik je bil dovršen. Ljudij je bilo vse polno na mestu; nekateri so radovednost pasli in se čudili.

„Čegav pa je ta klobuk tukaj?“ oglašil se nekdo in pobere klobuk. A kako se prestraši, ko zagleda pod klobukom osmojeno in krvavo človeško roko, odtrgano za pestjo! Vse je osupnilo; spoznali so pa roko Janezovo in sicer po njegovem klobuku, s katerim jo je bil neki delavec v naglici pokrtil, ker je ni mogel gledati . . .

„Glejte, ljubi delavci“, nagovoril je župnik navzoče, „kolikokrat sem vam že svetoval, da bi rajši ostali pri kmetih, kjer je tako hudo pomanjkanje delavcev! Saj sami vidite, da kmetje ne morejo obdelovati polja, ne morejo v suhem vremenu spravljati pridelkov, ker nimajo dovolj delavcev. Vi sami bi lahko šli pomagat jim, toda rajši hodite semkaj, da delate kakor sužnji pri tem kamenju. Za bore krajcarje, ki jih tukaj več zaslužite, prodajate največji zaklad svoj, zdrave ude in moč telesa. Tega naj vas spominja ta-le roka, katera zdrava in s telesom združena bi lahko še veliko delala in zaslužila. A kaj je sedaj? Ako vas to

ne izuči, potem seveda je vsak opomin zastonj.“

Ljudje so klaverni poslušali ostre besede, nihče ni ugovarjal, pa tudi volje ni imel, da bi se po njih ravnal. Ko so odpeljali truplo Martinovo, razpršila se je hitro množica, katera je raznesla grozno novico daleč na okoli.

VIII.

On zdaj v postelji tam leži,
Milo prot' nebu kriči:
„Moj Bog, moj Bog, usmili se,
Od moje martre reši me!“
Národna.

Sredi vasi Brigove, na oglu, kjer se cesti križata, stoji obširno, lepo zidano poslopje. To je last trgovca Mraka, že priletnega moža. Na poslopju samem, še bolj v njegovih notranjih prostorih je videti, da se je mož veliko trudil, zakaj združil je skoro vse stroke trgovine v svoji hiši. Poleg obširne prodajalnice je tu čedna gostilna, tudi pekarija in mesnica. Pri njem se tudi najraje zbira ljudstvo ob nedeljah in drugih prilikah; saj pa je trgovec Mrak tudi mož, kateremu vse zaupa.

V njegovi gostilni tam za pečjo stoji okrogla miza, okoli katere se zbirajo vsak večer vaški radovedneži, da razpravljajo dnevne novice in preganjajo čas dolgih zimskih večerov. Tudi nocoj jih je ondi celi kup; po stanu so večinoma rokodelci in dninarji, po navadi svoji pa strastni pijančki. Nocoj je med njimi največ kamenarjev. Ti so danes že od poldne tukaj; pri kozarčku „žganega“ so se kratkočasili, kar se jim pozna že na obrazih.

Zaradi nesreče v kamenolomu je namreč vodja sklenil prenehati za nekaj časa z delom. Pa tudi delavcem se ni ljubilo kmalu delati ondi, kjer se je še videla krvava sled grozne usode. Pohajali so torej brez dela, dokler jih ni navada privédla v Mrakovo gostilno. Tukaj v družbi se je še najlože otreseel strah, ki jih je bil prej prevzel.

„Hm, hm, to mi pa ne gre iz glave, kar se je zgodilo včeraj“, pretrga molk kovač Miha. „Jaz sem ravno mislil iti po oglje tje v čumnato, kar se zablisne po kovačnici in strašen pok se zasliši. Trdno sem mislil, da je strela udarila, ker je ogenj švignil na ognjišče. Pa se tudi ni čuditi, da je tako zagromelo, saj je Janez poprej sam pravil, da je nasul več kakor dve kili smodnika.“

„Ko bi bilo pa skalo utrgalo, za kar je bil namenjen strel, tedaj bi se bil pol manj slišal pok“, pojasnjeval je kamenar „veliki Tone“. „A tedaj bi bilo slabo za nas, ki smo ondi blizu delali. Že tako je poškrbilo nekatere

z drobirjem kamenja, a od strahu je to malokdo opazil.“

„Pa menda res, ker jaz sam ne vem, od česa imam rano na glavi“, oglesi se drugi. „Tisto pa vem, da padel nisem, čeprav smo prestrašeni letali sem in tje.“

„Kaj je neki zmotilo Janeza, da je šel vrtat, ko je vedel za nevarnost?“ začudi se mali Jernejček.

„Jaz se pa bolj čudim Martinu“, odgovori kovač, „da mu je pomagal. On je bil trezen, a Janez je pil že od jutra in še potem ves čas, ko sem mu jaz ostril sveder. To ga je pa tudi zapeljalo, da se ni spomnil nevarnosti.“

„Pa si tudi ni dal dopovedati, dasi smo ga vsi svarili. On je strašno trmast, Bog mu odpusti!“ govori Tone.

„Moj Bog, to je pač nesreča; kaj hočete, saj nesreča ne počiva“, kimal je drug delavec, kateremu je postala glava že težka. „Morda jima je pa sam spak kaj naredil? Onikrat — menda bo pomladi pet let — ko smo popravljali pot doli ob Slivnici, skočil je hipoma iz nekega grma debel polh, delavci pa so udri za njim tje pod bližnjo skalo. Prednji je bil Žvirčev Groga, kateri se je prijel za majhen grm ob skali. Kar se skala utrga in skotá doli na pot. Groga je bil takoj mrtev, kakor danes Martin — Bog mu daj večni mir in pokoj! — toda potolklo je še jednega zraven, da smo morali hiteti po „gospoda“ in zdravnika. Ali mislite, da je bil takrat pravi polh, ki je napravil to nesrečo? O ne, to je bil sam rogač, kateri človeka zmoti, da sam ne vé, kaj dela.“

Delavci so se še pogovarjali, ko je vstopil v sobo mož gosposke suknje in srednje starosti. Ta prišlec je zdravnik Kremen, kateri zahaja sem vsaki večer na razvedrilo, da je tukaj kakor domač. Pozdravivši družbo delavcev, odide k prvi mizi, kjer sedé gospodar Mrak in nekateri mlajši gospodje, čitaje časopise.

„Dobro jutro!“ pozdravi gospodarja in ga strese za ramo, misleč, da je dremal.

„Bog daj! Pa menda že ni več zgodaj, ker vem, da si jutro radi privoščite v — postelji.“ Šaljivi oče Mrak se je znal odrezati vsakomur, zato so ga pa tudi prijemali tovariši z enakim besedovanjem.

„To se mi pa le takrat nameri, kadar me vi, oče, zvečer preveč zamudite“, odgovarja zdravnik. „Ali baš danes sem bil že zgodaj na nogah, pa sem imel prakso, kakor kak primarij v bolnišnici.“

„Da res, danes ste raztelesili onega mrliča v mrtvašnici?“

„Kaj še! Tako sem delal že pred desetimi leti. A kaj drugega je, razrezavati živega človeka. To sva danes morala s tovarišem okrajnim

zdravnikom. Strel je namreč delavcu Janezu puhnil na obeh rokah pod kožo dokaj smodnika in peska, in vse je bilo treba razrezati, očistiti in zopet zašiti. Povrh mu je bilo treba glavo skoro do črepinje osnažiti, jedno oko uravnati, drugo izpahnjeno očistiti in vse to z zdravili namazati in obviti. V resnici to ni mala stvar, biti za ranocelnika v takem položaju!

„Ali se vama je dal kar tako rezati ubogi Janez?“ začudi se jeden delavec.

„Kaj se hoče!“ odvrne zdravnik. „Od nas se tirja, da izpolnimo v vseh slučajih svojo dolžnost. Zato sva najela dva moža, da sta ga krepko držala. Težko je bilo, ker je res čvrste narave. Nekaj časa je vzdihoval, potem pel, naposled pa — klel, da je bilo groza. Ko je vse to minulo, začelo se je šele najino delo.“

„Kaj pa je delala žena med tem?“ vprašal je drug delavec.

„E, kaj je ženi zanj! Ko sva začela delo, kremžila se je nekoliko; ko sva pa dovršila in odšla, vprašala me je v veži kar naravnost: ‚Saj dolgo se ne bo tako vlačil, kaj menita, gospoda?‘ — ‚Seveda‘, sem ji pritrtil, ‚dolgo pač težko obstane.‘ V resnici pa je le možno, da še vse preboli, ker je jako trdne narave.“

„Kaj pa bo sedaj ž njim?“ vpraša gospodar.

„Jutri ga pripeljejo doli v vas. Tam pri Kremžarju sem najel stanovanje, da ga vsak dan lahko obiščem in prevezem. Če mu je Bog odločil še življenje, imeli ga bomo tukaj kakih štirinajst dni, potem pa ga pošljemo v bolnišnico, kjer se tak bolnik veliko lažje oskrbuje kakor na deželi.“

Govorilo se je še mnogo ta večer med gosti, dokler jih ni „pozna ura“ spomnila počitka in spravila vsakega na svoj dom.

Drugi dan je bil pogreb Martinov. Udeležilo se ga je mnogo ljudi, tovarišev iz kameno-loma in sorodnikov. Ko so prinesli krsto iz mrtvašnice in položili v jamo, izpustil je jeden izmed delavcev nekaj v robcu zavitega na krsto. Malo jih je vedelo, da v onem robcu sta zaviti — roki ubogega Janeza. Jama se je zagnila s prstjo, a spomin Martinov ni minul tako hitro. Uboga Lenka je glasno vzdihovala, poleg nje je jokal mali Tonček, da sta se vsem v srce smilila. Ženske so jo tolažile, kolikor so jo znale. Ko so minule molitve, pristopi k nji še gospod župnik, rekoč:

„Naj vas potolaži, uboga žena, usmiljeni oče nebeški, kateri je pustil, da je prišla nad vas tolika nesreča, in ki je tako naglo poklical s sveta vašega moža. Upajmo, da je bil pripravljen za naglo pot v večnost. Vsako nedeljo sem ga videl v cerkvi, pri sv. zakramentih pa je bil šele oni teden. Torej ne žalujmo preveč, pač pa molimo zanj! Žalost škoduje zdravju, njemu ne pomaga nič. Pač pa mu pomore še naša molitev. Zaupajte, Bog, oče sirot, vas ne zapusti nikdar!“

Ljudje so se razhajali, le nekaj ženskih je še ostalo na pokopališču. Bile so prijateljice vdove Lenke. Težko so mirile nesrečno ženo. Naposled jo je njena lastna mati z lepimi besedami spravila s pokopališča ter jo privédla na svoj lastni dom, kamor se je nekaj dni potem popolnoma preselila. (Konec.)

Pečene vrane.

(Spisal —tr—.)

„Čakajte, grdobe grde, jaz vam pokažem“, jezi se stari Boštjanek ter preti s pestjo. Prišel je bil pogledat, je-li že pognala koruza. Pognala je, a redka, skoro redkejša je, kakor so bile vrane, predno so zagledale Boštjanka. Pridno so jo kopale in hitreje so kljuvale z dolgimi kljuni v zemljo, kakor Boštjankova dekleta, ko so jo sadila. Ko pa je prišel Boštjanek blizu, zavpila je jedna „kvak, kvak“ in vzletela, takoj za njo pa so se vzdignile vse druge in posedle po vrbah, ki so rastle kaka dva streljaja proč ob vodi.

Boštjanek je mož le malo besedij. Malo govori, a kar govori, to je trdno. Hitro, kolikor mu dopuščajo kratke njegove noge, jo briše proti domu. Doma vzame puško ter hoče takoj nazaj na njivo. „Jaz jim pokažem!“ zamrmra še jedenkrat, stopaje čez prag.

„Kam pa greste, oče, da vem, ako bi kdo vprašal po vas?“ vpraša ga hlapec Janez izza hleva.

Janez služi že tretje leto pri hiši. Boštjanek ga ima rad, ker pri vsaki drugi besedi je ‚oče‘, in to Boštjanku dobro dene Janez ima dober jezik in jo zna zasoliti, ‚očeta‘ pa navadno pri miru pusti. Boštjanku je torej Janez prav všeč, materi pa se je bil oni dan malo zameril, čeprav hudega ni bilo.

„Vrane grem streljat“, odgovori torej Boštjanek. „Koruzo mi hočejo snesti.“ — Ne utegne se dalje razgovarjati.

„Kar jih prinesete, vse kosmate pojem“, pravi hlapec, pozabivši, da govori z ‚očetom‘.

Boštjanek je sicer malo gluhi, danes pa sliši Janezove besede. Obrne se torej:

Kamenar.

(Iz delavskega življenja. — Spisal Vrhovski.)

(Konec.)

IX.

Svetlo solnce zatemni,
Zdaj na svet' več lušno ni. —
V mojem srcu je glih taku,
Kak tovaršu na britofu. —

Národna

Dolga, predolga je bila noč, ki je zagrnila našega Janeza deloma v omotico in mučno spanje, še bolj pa v — temo, ker je bil skoro brez očij. Ostalo mu je sicer še jedno oko, a toliko pokvarjeno, da je komaj spoznaval, kdaj je dan in kdaj noč. To je bil čas trpljenja! Grozne bolečine so ga rezale in mu segale prav do srca, od ondi pa so se vračale nazaj na otrple ude. Zvijal se je na ležišču kakor črvič; kadar se je po dolgem prenehljaju zavedel samega sebe, takrat se mu je oglasila še vest. Zvedel je namreč, da je sam kriv smrti tovariša in pa svoje nesreče. V takih slučajih je začel goreče moliti, dokler se mu ni zopet pamet zmêdla. Tedaj pa je kričal in vzdihoval, klel in se prepiral.

Največje muke je trpel, kadar se je vršila operacija. Dasi so ga omamili, kadar so kaj rezali ali šivali, vendar je potem čutil hude bolečine na raztrganih udih.

Po tankem sluhu je spoznaval vse, kaj se godi okoli njega. Iz glasú je razločil, kdo je pri njem ter kmalu razvidel svojo usodo. Po operaciji so ga prenesli doli v vas. Kadar je potem nekoliko prestal bolečine, slišal je tu in tam kakšno besedo, iz katere je sklepal, da ga namerjajo pozneje poslati v bolnišnico. Tega se ni prestrašil, saj ga ni moglo zadeti nič hujšega, kakor ga je. Ob vseh svojih bolečinah je vendar čutil, da umrl še ne bo; seveda ga tudi upanje zdravja ni nič veselilo.

S postrežbo je bil nezadovoljen, čeprav sta mu žena in mati stregli dosti skrbno. Žene sploh ni maral k postelji, mnogo ljubša mu je bila mati. Najtežje pa mu je bilo v srcu, kadar je čutil, da se okoli postelje plazi njegov dečko.

„Jožek, moj Jožek, ti boš siromak! Jaz itak ne bom dolgo, mati te pa le sovraži in pretepa.“

Dečko ni odgovoril, temveč zakril obraz v odejo.

Med tem je stopila v sobo žena. „Ali hočeš nekoliko surovega mleka? Pri sosedu sem ga dobila.“

„Beži strani s svojo čorbo!“ jezil se je bolnik. „Saj ti bi mi še zavidala, ker komaj čakaš, da se ti uganem!“

Šele od matere se je dal hraniti.

„Hranite me tako, kakor ste me takrat, ko sem bil majhen. Ti, moj Bog, kdo bi si bil mislil!“

Takšno žalostno stanje je trajalo v Kremžarjevi koči dva tedna. Rane so se Janezu vidno boljšale, zdravnik jih je pogosto previjal, poleg njega pa je čula noč in dan njegova mati.

Kadar so ga zvijale bolečine ali pa so se mu vzbudile strasti, da je vpil, klel in se prepiral, vselej ga je modra mati tešila rekoč:

„Potrpi Janez, le nekoliko še potrpi! Bog je vse prav obrnil. Ne bo treba trpeti v vicah.“

Prišel je dan, ko se je poslovil od svojih in odrinil v bolnišnico. Celo jutro se je poslavljaj od matere in od sinka, žene se je le malokdaj spomnil. Voznik pride in naložé ga na voz kakor vrečo ali kos lesa. Siromak je grozno trpel.

„Z Bogom, mati, skrbite za sinka! Srečno, moj Jožek! Z Bogom pa tudi ti, Katra! Kar med nama ni bilo prav, naj bo pozabljeno in odpuščeno! Ako umrjem jaz, skrbi lepo za Jožka! Srečno, vsi moji, Bog vas obvaruj!“

Voz je zdrdral po cesti, da se kmalu ni slišal več. Katra se je malo jokala, potem pa začela pospravljati obleko in cunje, ki jih je rabila pri bolniku. „Doma jih sperem in sešijem, katere še utegnejo biti za rabo. Mati, ali greste z menoj?“

„Sedaj ne utegnem, moram pogledati domov, kako mi skrbé za živad. Pridem pa, kadar bo prilika. Potolaži se in lepo skrbi za Jožka: sedaj mu nisi samo mati, temveč tudi oča.“

Razšli so se, in soba pri Kremžarju je bila zopet prazna in pusta.

Ko je Janez došel v bolnišnico, začel se mu je šele pravi dolgčas. Tovariš, občinski sluga, ga je izročil strežajem, kateri so ga položili na mehko posteljo. Iz govorjenja in vzdihovanja je spoznal, da je bilo okrog njega več ljudi, razumel pa ni nikogar, ker so govorili nemški. Le jeden človek tik njegove postelje je začel govoriti slovenski in s tem se je pozneje včasih pogovarjal. Bil je tudi bolnik, Slovenec iz spodnjega Štajerja.

Dolgi so bili dnevi, še daljše pa so bile noči. „Nocoj sta bili menda dve noči vkup“, reče nekega jutra tovarišu. „Tako dolgo je bilo, da se mi je zdelo, kakor bi ne hotelo minuti.“

„Meni pa ne, jaz sem dobro spal“, odvrne tovariš.

„Oh, jaz ne morem spati ves čas, odkar sem se potolkel. Zmerom mi gre po glavi ta nesreča, najbolj pa me grize, da sem kriv smrti tovarišev. Ko tako premišlujem, začnem moliti za njegovo dušo, in to me umiri. Veš kaj, ali imajo tukaj duhovnika, da bi se izpovedal?“

„Da, še včeraj je bil tu, pa ti ga nisi mogel videti. Tukaj v bolnišnici stanuje mašnik in je nalašč za to, da bolnike oskrbuje s sv. zakramenti. Zna dobro tudi slovenski, lahko se bodeda zmenila. Če hočeš, bom pa jaz povedal tvojo željo usmiljeni sestri, katera nam streže: kmalu bo tukaj!“

„Danes še ne“, odgovori Janez. „Za jutri bi prosil, da se po noči bolje pripravim.“

Drugo jutro je prejel Janez sv. zakramente tako pobožno, kakor nikoli prej. Saj je pa tudi celo noč premolil v ta namen, da se ga Bog usmili — skesanega grešnika. Sedaj je mirneje prenašal svoje bolečine, čas pa si je krajšal z molitvijo, kadar je bilo tiho okoli njega.

Tako je minulo več tednov. Rane na rokah so se mu precěj zacelile, tudi glava je bila manj boleča. Le kadar so mu zdravniki obveze preminjali in se dotikali z zdravili ali raznim orodjem ran, takrat so se bolečine ponovile. Tega se je že naprej bal, da je ves trepetal, kadar je slišal zdravnika.

Neko jutro, ko so mu odvezali obvezo raz oči, videl je zopet razločno. Oko mu je namreč ozdravelo. Kako se mu je čudno zdelo, da je videl v dolgo črno haljo zavitega moža, ki mu je prenavljal obvezo. Janez je mislil, da je kak duhovnik; le brada in brke se niso vjemale s to mislijo.

„Ali že kaj vidite?“ vpraša zdravnik Janeza v slabi slovenščini.

„Danes že precěj vidim“, odgovori Janez vesel, da se mu je vrnil vsaj jeden čut. „Ljubo oko, koliko si ti vredno! Človek res ne vé tega, dokler je zdrav.“

Ko odide zdravnik, pustivši mu oko neobvezano, začne Janez gledati okoli sebe. Velika sobana ima po vrsti bele postelje, zadaj za njimi pa stoji pri vsaki velik lesen — križ, kakor bi bilo to na pokopališču. Groza je stresla Janeza ob tem pogledu. „Res, da smo obsojeni vsi v smrt, ali tukaj pa menda ne bomo vsi umrli“, tako si je mislil.

„Kaj pa pomenijo ti-le križi ob posteljah?“ vpraša svojega tovariša, katerega je sedaj videl, moža postarnega in tudi — kruljevega.

„Križi“, pojasnjeval je tovariš, „prav za prav služijo v to, da se ondi obesijo listek z imenom bolnikovim, zraven pa je zapisana tudi bolezen. Tega treba zdravnikom, da se ne zmotijo pri zdravilih. Bolnikom pa pomenijo križi, naj mislijo na smrt in naj udano prenašajo svojo bolezen, kakor je težki križ voljno nesel pred nami naš Odrešenik. On jedini je nam siromakom najboljša tolažba za ta svet, pa upanje za večnost.“

Tovariš umolkne in polagoma zadremlje. Janez pa z očesom gleda novo življenje, katerega si dočakati — ni več upal.

X.

„Kak dolgo se brani ta mož korenjak?“

„Tak dolgo se brani,
Da smrt ga zagrabi;
Naglo postane mrzel —
kostenjak.“

Národna.

Minula je zima, dolga in težavna, da se je je vse naveličalo. Toliko radostneje je vse pozdravljalo ljubo pomlad.

Veselo je pozdravljala pomlad tudi vdova Lenka, ki je kmalu po pogrebu moževem nevarno zbolela.

Stanovala je pri svojih stariših, kake pol ure hoda od Brigove, tam v Breznikovi koči. S seboj je vzela oba otroka; le babica ni hotela ž njo od svoje stare kočice. „Tukaj sem preživela celo večerko svojega življenja, naj ostanem tam do noči!“ govorila je, ko jo je Lenka vabila s seboj. Martinov brat, ki je služil v Brigovi, odkupil je od Lenke pravico do kočice ter se preselil k materi.

Za hrano Lenki še ni bilo preveč hudo. Nekaj je imel Martin v kamenolomu zaslužnega, nekoliko drobiža pa sta imela še doma. Najboljše pa je še bilo, da se je bil Martin vpisal v ravnokar ustanovljeno zavarovalnico zoper nezgode delavcev. Tam so odmerili za njo in za vzrejo otrok primerno podporo, katero je prejemale vsak mesec. Skrb za vsakdanji kruh je torej ni nadlegovala, prišla je druga. Huda bolezen jo je napadla in stiskala več tednov. Mislili so že vsi, da ne ozdravi več; toda skrbna postrežba materina jo je spravila na noge.

Jasno pomladno jutro je. Ljudje so večinoma na polju, kjer razvažajo gnoj, orjejo in branajo zemljo. Tam na pašniku vse miglja drobnice, zraven pa si dela pastirček kratek čas z novo piščalko iz ljubja. Njegovo piskanje se meša z žvrgolenjem ptic in meketanjem ovac; zraven se glasi zvonček, ki ga nosi na vratu koza rogačka.

Pri Breznikovi koči je danes vse tiho. Oče je že zgodaj odšel na pilo, mati pa je šla gospodarjevim pomagat na polje. Ostala je Lenka sama z otrokoma doma. Manjši še spi v zibelki, starejši pa sedi poleg matere, katera šiva pri mizi. Ker je vreme prijetno, odprla je Lenka okno, da se majhna sobica prezrači.

Deček radoveden gleda skozi okno. Tu opazi ščinkovca, ki trga s kljunčkom drobni mah na veji stare hruške, da si znaša gnezdo. „Mama, glejte, glejte“, kliče deček, „kaj le dela oni ptiček?“

„Gnezdo si dela, da bode zibelka za mlade ptičke“, odvrne mati.

„Kje pa imajo ptički očeta?“ vprašuje v otroški domišljiji.

„Vsi imamo očeta tam-le gori v nebesih“, odgovori mati skoraj nevoljna nad radovednostjo dečkovo.

Med tem potrka nekdo na vrata. „Le noter!“ oglasi se Lenka.

V sobico stopi kruljev siromak z majhnim dečkom vred. Po navadnem pozdravu vpraša:

„Ali tukaj stanuje Martinova žena Lenka?“

„Tukaj res; kaj ji pa hočete?“ odvrne Lenka preplašena.

„Rad bi jo nekaj lepo prosil.“

„Jaz sem tista; ali mene ne morete veliko prositi, ker sem sama ubožna.“

Ubožec bolje pogleda s slabim svojim očesom in vzklikne:

„Glej jo, glej, kako sva se premenila! Jaz sem Janez, kamenar, tovariš tvojega moža, katerega sem pahnil v grob. Nisem te prišel prosit darú, še več sem prišel prosit, namreč odpuščanja. Lenka, ali mi moreš odpustiti?“

Sedaj šele Lenka bolje pogleda in v razdrapanem licu komaj spozna prejšnjega kamenarja Janeza. Vsa zavzeta reče: „Torej pa le še nisi umrl v bolnišnici, kakor so ljudje govorili?“

„Ni bila še volja božja, ker Bog hoče, da se grešnik pokorí na svetu.“

Govorila sta dolgo o groznem položaju Janezovem. Ko se je bližal poldan, vstane Janez in reče:

„Sedaj pa srečno, draga Lenka! Bog ti stotero povrni tvoje usmiljenje, da si mi odpustila! Morava domov k južini, potem pa greva še na pokopališče molit na grob Martinov. To bodi sedaj moje vsakdanje opravilo, saj drugega itak ne morem. Moliti hočem ondi, kjer spi moj tovariš in pa gnijó moje roke. Zdi se mi, da me vabijo za seboj, čutim se slabega.“

Kamenar je podal Lenki roko, a ta je bila — mrzla in neobčutljiva. Naredili so mu bili umetno roko, katere prste so privezali h

kitam na roki. Tako je za silo mogel prijeti kaj lahkega, n. pr. žlico ali na potu držati malo paličko.

Šla sta potem nazaj v Brigovo, kjer mu je občina pri Kremžarju zopet najela stanovanje. Koča njegova je bila namreč med tem prodana drugemu delavcu. Le nekaj odškodnine je še ostalo Janezu, ko je došel domov, nekaj pa se je bilo porabilo za ženo in otroka. Sreča je bila tudi zanj, da je bil zavarovan zoper nezgode, kjer se mu je odmerila pomoč za silo.

Žena je bila sedaj vsa drugačna, to pa največ radi grožnje županove. „Ako ne boš lepo ravnala z m ožem“, zapretil je župan, „in skrbela za otroka, pošljemo moža v hiralnico, dečka pa vzamemo v izrejo. Tedaj pa ne dobiš rujava krajarja v roke ti, da si zapomniš!“

Janez je pohajal s sinkom vred od kmeta do kmeta. To je storil največ radi dolgega časa. Vendar je rad videl, ako mu je radodarna kmetica podelila kaj v torbo. „Med udi mi je še najzvestejši želodec, kateri melje po navadi, kakor se ne bi bilo nič zgodilo“, govoril je, kadar mu je postrežljiva roka tlačila kaj v torbo. Sploh se je vsem smilil. Vaški otročaji so ga vedno nadlegovali za pravljice, sosedi so mu radi odpirali vrata in pogosto podarili tudi kaj okroglega za pijačo. Pil je namreč še zmeraj rad.

Posebno je bil Janez odslej vremenski prerok. Kadar se je namreč vreme namerjalo prevreči na slabo, čutil je na rokah in na glavi hudo trganje. Takrat je pravil sosedom: „Danes pa le brzo spravljajte domov, jutri bo dež!“ Ker se navadno v tem ni motil, slušali so ga kmetje in mu še rajši kaj podarili.

Tako je minulo poletje, da ljudje skoraj niso vedeli kdaj. Bilo je meseca listopada na god sv. Lenarta, patrona bližnje podružnice. Ta stoji na majhnem holmu blizu vasi, tik nje pa je pokopališče. Ljudje spoštujejo to cerkvico ter se radi zatekajo tje z zaupanjem do svetnika, kateremu se radi priporočajo posebno v bolezni. Žal, da je v tem času navadno slabo vreme, da ljudje težko dohajajo od daleč. Letos je sicer še kopno, ali mokrotna megla je storila zemljo vlažno, na to pa je po noči zmrznilo. Pota so, kakor bi jih okoval s steklom; v stermini je jako nevarno. Vendar se je zbralo pri cerkvici precej ljudstva. Po duhovnem opravilu se je razkropila večina ljudij hitro domov, zlasti ker jih je opihaval mrzli krivec. Nekaj se jih je pa napotilo na pokopališče, da nekoliko pomolijo na gomilah. Med drugimi je došel sem tudi Janez z dečkom. Oba sta pokleknila na gomilo Martinovo.

Bilo je poldne. Pri Mraku tik okrogle mize za pečjo je sedelo par pivcev-žganjarjev. Kar

prihiti v sobo cerkvenik Janez ter naglo pokliče nekaj pijače. „Morava z gospodom hitro na izpoved doli h Kebru. Kremžarjev Janez se je baje zopet pobil.“

„A — a!“ začudi se jeden pivcev. „Ko sem ga pa še davi videl doli pri cerkvi.“

„V cerkvi je res bil, potem sta pa šla z dečkom po stezi tje proti Kebru. Nakrat pa se mu je spolznilo tam v bregu, da je kotal doli v jarek. Pobil se je baje tako, da se ne zaveda. Dajte mi hitro kozarček ‚zelenega‘, da me bo manj mrazilo!“

Cerkvenik je govoril resnico. Ko dojdeta z gospodom župnikom h Kebru, najdeta v družinski sobi na slamnati postelji siromaka Janeza v nezavesti. Potolkel si je ob padcu zopet glavo in dobil mnogo ran. Potem se je navrh še prehladil, ker ni bilo kmalu ljudij, da bi ga spravili na gorko. Dečko je vpil in javkal okoli njega tam v mokrem jarku, dokler ni naposled prišel gledat Kebrov hlapec, kaj se je zgodilo. Ta šele je priklical ljudi, da so ga nesli domov h Kebru, kamor je bilo najbližje.

Ker se mu zavest ni vrnila, podelil mu je duhovnik samo poslednje svetstvo, molil nekaj časa in potem odšel.

Kmalu na to prihiti zdravnik Kremen, kateri ga je izkušal zdramiti z zdravili, a bilo je brez uspeha.

„Prepozno je, preveč je dobil“, govoril je zdravnik, ko ga je bil preiskal. „Možgani so so se mu pri padcu pretresli in tudi stare rane so se mu odprle. Skrbite zanj, kakor se mu spodobi za — smrt!“

Drugo jutro je zazvonilo v Brigovi in nanzanjalo, da je preminul kamenar Janez. Ljudje so se čudili rekoč: „Prej je toliko prestal, pa še ni umrl; sedaj ga je pa na kratkem vzelo!“

Čez par dnij so ga pokopali. Vsled slabega vremena se je pogreba udeležilo le malo ljudij in še ti so se kmalu razšli. Najbolj je ob grobu jokali mali deček, kateri je bil že toliko pameten, da je spoznal, koga je izgubil.

Kakor da veter raznese listje v jeseni, razpršila se je ta družina. Moža so pokopali, žena Katra se je kmalu potem preselila preko Pohorja v trg M., kjer je imela mater; dečka pa je vzel za rejenca oče župan, ker se mu je sirota smilila. „Tega hočemo vzgojiti, kakor je potrebno kristijanu, da bo kdaj kaj prida človek. Bog vé, kakšen bi bil, ako gre z materjo in pride v tuje roke!“

Govorilo se je o Janezu še mnogo po Brigovi. Zlasti stari Homec je imel mogočno besedo. Kadar je imel tam pri Mraku dovolj pijače, rad je pripovedoval celo zgodbo nesrečnega kamenarja.

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

(Dalje.)

O stvari, katera je nas ali prav za prav mene pripeljala v selo, mu sedaj še nisem nič omenil, ker se ni posebno mudilo in ker ni bil pravi čas za to: duhovi še niso bili do dobra pomirjeni, in množica se je morala prej popolnoma raziti in razgubiti, da ostane naša stvar tajna in da nas nihče ne bo nadlegoval; vedel sem, da se bo župan — po domači šegi — sedaj najprvo pobrinil, da se nam, njegovim gostom, pripravi dostojen zajutrek, zatem pa se razrešijo druga vprašanja. Razven tega sem namerjal Ilijo, akoprav sem mu verjel, da si je jetnika dobro zavaroval, takoj zopet poslati k njima, ker je bil vsak slučaj mogoč, a hotel sem biti brez skrbi.

Najprvo je bilo treba oskrbeti konje. Vsi trije razven Ilijinega — ki se je ošabno izprehajal pred hanom — so bili v hanu in delali napotje, stikaje med posodami po ognjišču in policah. Španjol in Francoz sta bila namreč v diru in v skoku pridrvila skozi polomljena

vrata, ko so se me baš lotili napadalci; kar nista takrat podrla konja, razpršila sta jaka jezdeca, kričé in suvaje na desno in levo gosto natlačene „vojščake“; sploh menda ni nikdar nihče tako hitro zmagal, kakor sta onadva; jedva ju je zagledal posameznik, — že je bežal. Celi boj ali boljše pretep ni trajal niti jedno minuto. Nikdar ne pozabim dolgega in suhega Turčina z velikanskim turbanom na glavi, ki je bil baš v tretje sprožil petelina, a se mu nikakor ni hotel užgati stari pihalnik, obsojen, da prevrta meni prsi, in zopet napel nevarno strelno orožje, da v četrtič poskusi svojo srečo, a v istem hipu je dobil od Julesa sunek v hrbet; — kako se je siromak plašno ozrl in zroč za seboj nenadoma jezdeca, tako se prestrašil, da mu je turban kakor blisek zletel z glave, a se kmalu osrčil in stisnivši nepokorno poleno pod pazduho, jo ubral z zakrivljenim hrbtom pod milo nebo.

Naprosil sem župana, da spravi konje v hlev in jih nakrmi, kar je tudi z veseljem storil;